

Vastaja: Taavi Tattar, keskkonnaameti kaitse planeerimise peaspetsialist

1. Miks ja kelle ettepanekul muudetakse Tallikõsõ piiranguvöönd sihtkaitsevööndiks?
2. Keskkonnaameti kodulehel oleva ekspertiisi aruandes tõdeb ekspert Pille Tomson mitmel korral, et Tallikõsõ sihtkaitsevööndi moodustamiseks puudub vajadus ja põhjendus. Miks ei ole eksperdi arvamust arvesse võetud?
3. Miks toimus esimene Haanja looduspargi kaitse-eeskirja muutmise arutelu kohalike inimestega ja info avalikustamine alles 8 kuud pärast keskkonnaministri vastava muutmise algatamise käskkirja välja andmist?
4. Miks vastas keskkonnaamet maaomanike ja Haanja valla kirjalikele küsimustele ja ettepanekutele üle poole aasta hiljem?
5. Eelnõu seletuskirjas pole määruse mõju all kirjas sihtkaitsevööndite moodustamise mõju maaomanikele, miks? Kas ametnike arvates ei ole see üldse oluline?
6. Miks tahetakse moodustada Tallikõsõ sihtkaitsevöönd peamiselt eramaale?
7. Missugused võivad olla praeguse olukorra edaspidised stsenaariumid ja kas inimeste arvamusi/soove võidakse arvesse võtta? Praegu jääb mulje, et amet sõidab kohalikest elanikest lihtsalt üle.

1. 5. augustil 2004 kinnitati Vabariigi Valitsuse korraldusega Natura 2000 võrgustikku kuuluvate alade nimekiri, kuhu nii linnu- ja loodusalana kuulus ka Haanja looduspark. Ala kaitse-eesmärkideks on:

linnuliikide rästas-roolind (*Acrocephalus arundinaceus*), jäälind (*Alcedo atthis*), viupart (*Anas penelope*), sinikael-part (*Anas platyrhynchos*), laanepüü (*Bonasa bonasia*), must-toonekurg (*Ciconia nigra*), rukkirääk (*Crex crex*) ja värbkakk (*Glaucidium passerinum*) elupaikade kaitse;

looduslike elupaigatüüpide liiva-alade vähetoitelised järved (3110), vähe- kuni kesktoitelised mõõdukalt kareda veega järved (3130), vähe- kuni kesktoitelised kalgiveelised järved (3140), looduslikult rohketoitelised järved (3150), huumustoitelised järved ja järvikud (3160), jõed ja ojad (3260), kuivad niidud lubjarikkal mullal (*olulised orhideede kasvualad – 6210), liigirikkad niidud lubjavaesel mullal (*6270), niiskuslembesed kõrgrohustud (6430), lamminiidud (6450), aas-rebasesaba ja ürt-punanupuga niidud (6510), rabad (*7110), siirde- ja õõtsiksood (7140), nokkheinakooslused (7150), allikad ja allikasood (7160), nõrglubja-allikad (*7220), liigirikkad madalsood (7230), liivakivipaljandid (8220), vanad looduspõõsad (*9010), vanad laialehised metsad (*9020), rohunditerikkad kuusikud (9050), okasmetsad oosidel ja moreenikuhatistel (sürjametsad – 9060), soostuvad ja soo-lehtmetsad (9080) ning siirdesoo- ja rabametsad (*91D0) kaitse;

looma- ja taimeliikide harilik hink (*Cobitis taenia*), harilik vingerjas (*Misgurnus fossilis*), harivesilik (*Triturus cristatus*), rohe-vesihobu (*Ophiogomphus cecilia*), paksukojaline jõekarp (*Unio crassus*), karvane maarjalepp (*Agrimonia pilosa*), kollane kivirik (*Saxifraga hirculus*) ja harilik kobarpea (*Ligularia sibirica*) elupaikade kaitse.

Natura 2000 võrgustiku eesmärgiks on tagada ja vajaduse korral taastada kogu Euroopas ohustatud liikide ja elupaikade soodne seisund.

Muutunud olukorrale tuginedes alustati 2006 aastal vananenud kaitse-eeskirja uuendamise protsessi, sest kehtiv kaitse-eeskiri ei taga Natura 2000 ala kaitseväärtuste säilimist. Tollal õigusakti väljatöötamise menetlust koordineerinud Riikliku Looduskaitsekeskuse looduskaitsetöötajate ja erialaekspertide koostöös valmis uus sihtkaitsevööndite projekt, millele telliti maastikuökoloogia ja keskkonnakaitse PhD Anneli Palolt väljapakutud alade põhjendatuse eksperthinnang.

Üks planeeritavatest aladest oli ka Tallikõsõ sihtkaitsevöönd, mille kaitse-eesmärgiks on seal väljakujunenud looduslike koosluste kaitse, looduse mitmekesisuse suurendamine ja säilitamine, poollooduslike koosluste säilitamine ja taastamine ning kaitsealuste liikide elupaikade kaitse.

Anneli Palo hinnangul on Tallikõsõ sihtkaitsevööndi korral tegemist ühe suurima ja kompaktsema metsaalaga Haanjas, kus esineb nii loodus- kui ka sekundaarseid metsi.

Sihtkaitsevööndi kogupindala oli algselt 336 ha, kuid avalikustamisjärgselt on erinevate kompromisslahenduste otsimisel sihtkaitsevööndi pindala vähendatud 306,3 ha, millest 175,5 ha asub eramaal ja 130,8 ha riigimaal.

Sihtkaitsevööndi moodustamise peamiseks põhjuseks on seal levivad Euroopa tähtsusega elupaigatüübid, millest tärniga on märgitud elupaigatüübid, mille pindala on Euroopas oluliselt kahaneva pindalaga ning mille eest on Euroopa Liit võtnud erilise vastutuse:

vanad loodusemetsad * 42,04 ha
rohunditerikkad kuusikud 15,75 ha
soostuvad ja soo-lehtmetsad 17,08 ha
siirdesoo- ja rabametsad * 6,08 ha
niiskuslembesed kõrgrohustud 2,33 ha
rabad * 10,95 ha
liigirikkad madalsood 0,86 ha

62 % nimetatud elupaikade pindalast jääb eramaadele.

Alal on registreeritud järgmised kaitsealused liigid:

I kaitsekategooria liigid must-toonekurg, väike-konnakotkas;
II kaitsekategooria apteegikaan, laanerähn, kanakull;
III kaitsekategooria laanepüü, händkakk, kodukakk, hännak-rabakiil, suur-rabakiil, tõmmuujur, laiujur, ungrukold, kuradi sõrmkäpp, balti sõrmkäpp, tähk-rapuntsel, kahkjaspunane-sõrmkäpp, musträhn, värbkakk, roo-loorkull, hiireviu.

2. Ei nõustu selle väitega. Haanja looduspargi kaitse-eeskirja eelnõu ekspertiisi aruande lk 15 ja 36 viidatakse täiendavate välitööde vajadusele ja lk. 15 muuta looduslik sihtkaitsevöönd hooldatavaks sihtkaitsevööndiks. Ekspertiisi arvamusega arvestati ja uute inventuuride tulemusena täpsustati alal looduslike metsaelupaikade ja kaitsealuste liikide esinemisalasid, mis kinnitasid ala väärtuslikkust..

3. Haanja looduspargi avalikustamine algas 8 kuud peale keskkonnaministri menetluse algatamise käskkirja, kuna avalikustamise ettevalmistamine oli äärmiselt töömahukas. Haanja looduspargi pindala on ümmarguselt 17 000 hektarit, hõlmates enda alla ca 1500 erinevat maaüksust 1400 erineva maaomanikuga. Keskkonnaametil tuli koostada enne avalikustamist Haanja loodusparki jäävate maaomanike nimekiri koos kontaktaadressitega, milleks kasutati erinevaid andmebaase (Rahvastikuregister, Kinnistusraamat). Seejärel tuli kõigile maaomanikele koostada individuaalne kiri avalikustamise teatega ning ette valmistada avalik väljapanek ja avalikud arutelud. Kõike seda tuli teha paralleelselt teiste tööülesannetega. Protsessi venitas mõnevõrra ka asjaolu, et enne keskkonnaministri menetluse alagatamist oli just lõppenud Keskkonnaministeeriumi haldusala reform, millega moodustati Keskkonnaamet. Lisaks vahetusid reformi tulemusena Haanja looduspargi kaitse-eeskirja eelnõu menetluse eest vastutava ametnikud, kellel enne protsessi jätkamist tuli tutvuda varasemalt koostatud materjalide ja taustinformatsiooniga.

4. Sõltuvalt maaomanike suurest hulgast ja avaliku väljapaneku jooksul laekunud rohketest

kirjalikest ettepanekutest ja küsimustest, kulus kõikidele kirjadele vastamisele üle poole aasta. Avaliku väljapaneku jooksul laekus Keskkonnaametile ca 50 kirja, mis sisaldasid keskmiselt 10 küsimust või ettepanekut. Seega tuli Keskkonnaametil vastata ca 500 ettepanekule/küsimusele. Enne vastamist tuli kõik need ettepanekud analüüsida ja kaaluda nende arvestamise otstarbekust. Esimesed vastused saadeti juba jaanuaris. Seejärel hakati neile järjekorras vastama. Keerulisemate küsimuste korral suheldi enne vastamist maaomanikega ka individuaalselt ja püüti leida kompromissi. Sellistele kirjadele vastamiseks kulus ka rohkem aega.

Nii talitati ka Tallikõsõ sihtkaitsevööndi küsimuses, kus enne kirjale vastamist korraldati 3. juunil eraldi arutelu asjasse puutuvate maaomanikega, kus selgitati neile Tallikõsõ sihtkaitsevööndi moodustamise põhjuseid ning tutvustati riigi poolt pakutavaid kompensatsioonimehhanisme. Enne seda kaaluti mitmeid võimalusi maaomanikele olukorra leevendamiseks. Selle tulemusena vähendati Tallikõsõ sihtkaitsevööndi pindala ca 30 ha võrra.

5. Tulenevalt õigusloovate aktide normtehnika eeskirjast ja õigustavast, käsitletakse määruse seletuskirja mõjude hindamise peatükis üksnes otseseid rahalisi kulutusi, mis kaasnevad määruse jõustumisel. Kaitsealade kaitse-eeskirjade korral on nendeks otsesteks mõjudeks maamaksutulu vähenemine kohalikele omavalitsustele ja riigi kohustus osta maaomanike ettepanekul maid, mille sihtotstarbelist kasutamist määrusega oluliselt piiratakse. Kaudseid või sotsiaalmajanduslikke mõjusi selles peatükis ei käsitleta, kuna need pole objektiivselt mõõdetavad. Maade ostmise kulukuse hinnang kajastab sisuliselt ka maaomanike saamata jäävat tulu, mille põhjustab majandustegevuse keelustamine sihtkaitsevööndis. Antud juhul tuleb silmas pidada ka asjaolu, et nimetatud peatükk ei ole veel täielik. Avalikustamise protsess on jätkuvalt käimas, olles hetkel avalike arutelude staadiumis. Mitmed maaomanike ettepanekud on jätkuvalt veel kaalumisel ning enne otsuste langetamist ei ole otstarbekas kõiki otseseid kulutusi hinnata.

6. Tallikõsõ sihtkaitsevööndi pindala on praegu 306,3 ha, millest 175,5 ha asub eramaal ja 130,8 ha riigimaal. Loodus on terviklik süsteem ja ei küsi, kas levida eramaal või riigimaal, mistõttu saab väärtusi kaitsta kohtades, kus need väärtused asuvad. Loomulikult eelistatakse kaitse planeerimisel riigimaid, kuid Haanja looduspark on 90 % eraomandis. Moodustatava Tallikõsõ sihtkaitsevööndi 63 hektari eramaaomanikud on jätkuvalt range kaitsekorra vastu, kuigi sinna jääb 27,4 ha erinevaid Euroopa Liidu tähtsusega metsaelupaikaid.

7. Et säilitada olulisi loodusväärtusi, on välja pakutud erinevaid lahendusi nii maaomanike kui ka Keskkonnaameti poolt ja otsitakse lahendusi, mis mõlemaid osapooli rahuldaks. Kordame veelkord, et arutelud võimalike lahenduste osas jätkuvad. Menetlusprotsess ongi ajamahukas peamiselt seetõttu, et püütakse leida võimalikult optimaalne lahendus loodusväärtuste säilimise ja maaomandi sihtotstarbelise kasutamise vahel. Uue kaitse-eeskirja kinnitab Vabariigi Valitsus.